

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi pol. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 16.

V Ljubljani, 15. avgusta 1880.

Tečaj XX.

Slovnica v „Začetnici“ in „Drugem berilu“.

(Dalje in konec.)

Obravnava razširjenega stavka v obče, katera je kot uvod naslednjim obravnavam, bi se na tem mestu lahko pogrešila brez motilnih nasledkov; pač pa bi bila primerna na konci, potem ko so se že vsi nebitveni deli stavka posamezno razlagali, ker se tukaj več delov razširjenega stavka ob enem razpravlja.

Kar se tiče nalog v obravnavi razširjenega stavka, zdé se mi skoraj malo prelehke nekatere, ker od prejšnjih, pri obravnavi golega stavka navedenih, gledé napredka ne kažejo nobene razlike.

V razpravljanji golega stavku se uwerstujejo naloge v razširjenih in — sestavljenih stavkih, kjer je pritakniti sklonila, samostalnikom izpuščena; cnake naloge se ponavljajo pri razlaganji razširjenega stavka itd.

Ko že učenci poznajo najvažnejša besedna plemena in imajo že več ali manj pojma o rabi posameznih razpolov, spored obravnavalne tvarine nij več tako občutljivo kočljiv, kakor od začetka, kjer je še vse neznano. Tukaj se v okrožji posameznih besednih razpolov lahko navajajo zgledi v raznih stavkih-oblikah, a ni treba privzemati kaj neznanega, ali preskočiti kaj važnega. In ravno na tej stopinji je omenjeni slučaj že v polnej veljavi, zato se pa v nadaljno uwerstitev obravnavalne tvarine ne bom spuščal; nasledvajo naj le še nekatere splošne opazke.

Pri vsem tem, da je slovniška tvarina premišljeno sestavljena, da obseza veliko podrobnosti, katere se ozirajo na razne posameznosti, se je vendar na nekaj slučajno, ali vedoma premalo gledalo, in to je dvojina, dvojno število.

Dvojno število je pa ravno naj težje, ker se v vsakdanjem govoru le redko sliši; pa še to kar se je rabi, je pogosto napčno in z množino pomešano. Zato bi bilo tem več želeli, da bi bili stavki v vajah, nalogah in zgledih, ne le v ednini in množini, temuč tudi v dvojini priredjeni.

Na vsaki stopinji se slovniske vaje z nova pričenjajo — sè stavkom, kjer se potem njegovi posamezni deli skóz bolje in obširneje razpravljajo.

Tako uredjene jezikove vaje imajo posebno te koristne lastnosti, da se vselej prejšnje ponavlja, dopolnjuje in razširja; dobrega uspeha ne moremo zgrešiti. V tej zadevi bi si vendar jaz derznil trditi, da je tolikšno ponavljanje, kakor se v tej slovnici nahaja v posameznih oddelkih, vendar skoraj malo pretirano. V eni in isti knjigi se posamezni zgledi brez kake premembe po dvakrat navajajo n. pr. „jelen“, „riba“ „mesto“ je popolnoma sklanjano po vseh sklonih in številih po dvakrat 167, 168 in 182 itd. in še drugi podobni slučajji se navajajo. Nasprotno so pa pri drugih oddelkih nekatere reči tako okrajšane, iz celote ven iztergane, da so pomanjkljive in težko umljive, kar sem že više v posameznih slučajjih omenjal.

Vsa obravnava od „razširjenega stavka“ nadalje se more svojemu namenu primernejša imenovati od one, ki se nahaja od začetka do sem. Tu se več prej omenjenih pomanjkljivosti popolnjuje, kar bi bilo sicer že preje obravnavi prav dobro pristajalo (n. pr. obravnava samostalnikovih sklonov posamezno itd.). Prav primerno se vaje in naloge pri upljevaji in obdelovaji „dopolnil“ izpeljujejo. Kako jasno in določno se obravnava nikavni stavek, kjer se tožilnik rodilniku umikuje. Naloge so ob enem tudi ponavljanji namenjene, ker se jemlje tudi primeru ozir na važne čase. Le škoda, da se mora „dvojina“ pogrešati.

Predlogi se sicer za vse sklone obravnavajo ob enem, vendar toliko razločno, da pri učencih na tej stopinji, če se tvarina jemlje polagoma in posebno, če se sem ter tje še nekatere naloge, posamezne sklone s predlogi zadevajoče privzemó, nikakor brez vidnega uspeha ostati ne more.

Prislovi svojemu namenu popolnoma primerno obravnavani, sklepajo obilno slovnisko tvarino na primerno majhnem prostoru: razpravlja se veliko reči; a vsaka za sé večinoma le prav na kratko.

Spisne vaje se pričenjajo s kratkimi povesticami in basnimi, katere se na razne primerne načine spreminjajo po danih vodilih. Te se dadó prav uspešno rabiti ne le, da otroke urijo v rabljenji stavkov za razne misli po prej navedenih zgledih, temuč jim tudi vncmajo veselje do izdelovanja in mišljenja, ker jih naloge vodijo iz par navedenih stavkov izviti daljšo ali krajšo povest ali basen, katera se čisto loči od prejšnje.

Tudi popisi najnavadnejšega domačega orodja in znanih domačih živali so po skušenih načelih prav dobro uredjeni, ter točno in gladko speljani. Kratka pisma zaključujejo slovnico.

Po mojem ne merodajnem mnenji bi morda jezikovemu nauku na tej stopinji utegnilo primernejše ugajati „menj tvarine, a tisto bolj razširjeno in večstransko obdelovati“ kakor je tu. V obče pa se mora priznati, da je slovniški del s premiselkom in z natančnostjo uredjen, kjer se konec najbolj odlikuje. Pomanjkljivosti in mali pogrčki, v moji kritiki omenjeni, so z ozirom na skupno delo le male maroge, katere ne morejo knjigi veljave vzeti.

Gospodu pisatelju moramo prav hvaležni biti za trudapolno delovanje; zbiranje in marljivo uredovanje prav dobro rabljive slovenske šolske knjige.

Svojo kritiko v „Začetnici“ in „Drugem berilu“, katero sem sestavil in tukaj objavil na željo, došlo mi od veljavne strani, sklepam z odkritoserčno željo, da bi moje slovniško pretresovanje, sestavljeno brez lepoticija in brez ovinkov nikoga ne žalilo, temveč, da bi se pomankljivosti, tu ali tam navedene, strokovnjaški pretresovale in po potrebi v prihodnjih natisih objavile.

Pri sv. Jurju na juž. želez. dně 8. julija 1880.

Valentin Jarc.

Kar g. V. J. poudarja, nam se tudi zdi treba omeniti. — Naš namen ni, žaliti koga s kritiko, marveč, stvar (slovniško obravnavo) le bolj objaviti. Prebravši to kritiko, bode se marsikdo izrekel „za“ ali „oper“. Stvar se bode pretresovala, vsestransko pojasnovala. — Kar se pa osebnosti tiče, je bila to prva knjiga, ki nas je po toliko nerodovitnih letih veselo iznenadila, iz tega namena smo začeli „berilo“ razpravljati in prilično pristavljati svoje opazke.

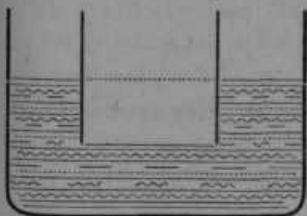
Uredništvo.

Nekaj o načrtu za prirodoslovje na srednjej stopnji (3., 4., 5. šolsko leto) ljudske šole.

(Dalje.)

Občevalne posode.

Posode, katere so tako skupaj staknjene, da tekočina, ako jo vlijemo v jedno izmed njih, v vsako posodo teči more, imenujemo staknjene ali občevalne posode (glej prid. pod.).

Poskus. Ako vlijemo v občevalne posode vode, stoji ona v vseh jednako visoko. Isto opazujemo, ako vlijemo v take posode vinski cvet, mleko i. t. d.

Zakon. V občevalnih posodah stoji tekočina v vsakej jednako visoko.

Uporaba. Vodovódi, škropilnica, čajnik i. t. d. so občevalne posode.